

معرفی مراکز و پایگاه‌های حوزه میراث مکتوب مرکز میکرو فیلم نور - هند

شکوفای شد و سبک‌های نوین ادبی از دو عنصر هندی و ایرانی پدیدار گردید، تأثیرات عمیق در تفکر و اندیشه‌های دینی و فلسفی به وجود آمد. معماری، نقاشی، موسیقی و هنر خطاطی تحت تأثیر دو فرهنگ، با چهره

زیباتری در صحنه ظاهر شد و نقطه اوج پیوستگی دو فرهنگ ایرانی و هندی با ظهور علما، دانشمندان، ادیبان، شاعران، هنرمندان و صنعتگران مسلمان در طول چند قرن چنان تبلور یافت که ساختار اجتماعی هند را که ترکیبی بی‌نظیر از اقوام و نژادها، ادیان و فرهنگ‌های گوناگون است، متحول و دگرگون ساخت.

پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، سرآغاز تحولی نوین در تحکیم روابط علمی و فرهنگی ایران با سایر ملل جهان گردید. در این میان با توجه به سوابق دیرینه دو ملت ایران و هند زمینه رشد همکاری‌های علمی و فرهنگی بیشتری فراهم آمد. در سال‌های اخیر به امر مقام معظم رهبری کار شناسائی منابع مشترک علمی و فرهنگی ایران و هند

یکی از حساسترین و مهم‌ترین بخش‌های روابط میان دو ملت ایران و هند، وجود وجوه و مشترکات قومی و بیوندهای دیرینه فرهنگی و اجتماعی این دو سرزمین پهناور و کهنسال است. هر

چند سابقه روابط ایران و هند به صدها سال قبل از میلاد مسیح می‌رسد، اما ورود اسلام به شبه قاره هند و رشد و گسترش و تشکیل حکومت‌های اسلامی در طول قرن‌های متمادی باعث ارتباط بیشتر هند با دیگر سرزمین‌های اسلامی به ویژه ایران گردید.

روابط نزدیک هند و ایران و مهاجرت اندیشمندان و هنرمندان ایرانی به هند پس از ظهور اسلام موجب بروز تغییرات سیاسی و فرهنگی بسیاری در دو کشور گردید. تأثیر این آمیزش فرهنگی در سایه گستره اسلام تحولات جدیدی در زمینه‌های مختلف، بخصوص مسائل فرهنگی و اجتماعی هند، به همراه داشت. بسیاری از لهجه‌های هند و آریایی میانه، در قالب زبان‌های تازه

آغاز گردید، تا ضمن شناسائی و معرفی منابع اصیل و ناشناخته‌ای که در بسیاری از کتابخانه‌های هند وجود دارد زمینه‌هایی فراهم آید که این میراث کهن علمی و فرهنگی در دسترس ارباب تحقیق قرار گیرد.

چون آغاز این فعالیت علمی و فرهنگی مقارن با چهارصدمین سال شهادت علامه فقیه قاضی نورالله شوشتری (۱۴۰۹ م.) فقیه، محدث، متکلم، ادیب و شاعر ایرانی در هند بود، به پاس خدمات این عالم بزرگ موسسه‌ای با عنوان «مرکز میکروفیلم نور» در دهلی نو، تأسیس گردید.

اهداف:

۱. شناسائی و معرفی میراث علمی و فرهنگی ایران و هند با توجه به مشترکات اسلامی.
۲. همکاری با کتابخانه‌ها، دانشگاه‌ها، مؤسسات و مراکز علمی و فرهنگی دارای نسخ خطی، جهت حفظ و نگهداری میراث علمی و فرهنگی آنان.
۳. انجام مطالعات و تحقیقات علمی در راستای معرفی و احیای آثار اندیشمندان دو ملت.
۴. تحقیق، چاپ و نشر آثار ارزشمند اندیشمندان ایرانی و هندی.

فعالیت‌های مرکز:

۱. بخش میکروفیلم

تهیه میکروفیلم از نسخه‌های خطی در هند سابقه چندانی ندارد. بسیاری از مجموعه داران نسخه‌های خطی معتقدند که با وجود اصل نسخه، ضرورتی برای تهیه میکروفیلم که هزینه زیادی را دربر می‌گیرد احساس نمی‌شود. اما از سوی دیگر فقدان سیستم صحیح نگهداری از کتاب، وجود مشکلات مالی، ناآشنا بودن با زبان فارسی و عربی، نبودن جو مساعد برای نگهداری کتاب، از جمله عواملی هستند که سالانه هزاران نسخه خطی در کتابخانه‌های دولتی و شخصی هند را به نابودی می‌کشاند. در چنین شرایطی که متصدیان و مالکان کتابخانه‌ها حاضر به نشان دادن کتابخانه‌های خود نیستند و محققین و دانش پژوهان قادر به دسترسی به این منابع غنی علمی و فرهنگی نمی‌باشند، تنها راه حفظ و نشر این آثار علمی تهیه میکروفیلم از نسخ خطی نفیس است. هر چند تهیه میکروفیلم کمتر از دست

یابی به اصل نسخه نیست، اما با الطاف الهی و همت محققین و اساتید دانشگاهها و رؤسای کتابخانه‌ها، این مرکز تاکنون موفق به تهیه و جمع‌آوری بیش از دوازده هزار میکروفیلم از معتبرترین نسخه‌های ۱۹ کتابخانه دولتی و خصوصی هند گردیده است.

مراکزی که تاکنون از آنها میکروفیلم تهیه شده:

۱. کتابخانه مولانا آزاد، دانشگاه اسلامی علیگر، علیگر، یوپی
۲. کتابخانه بخش تاریخ پیشرفته دانشگاه اسلامی علیگر، علیگر، یوپی
۳. کتابخانه درگاه پیرمحمد شاه، احمدآباد، گجرات
۴. کتابخانه درگاه عالیہ چشتیه، احمدآباد، گجرات
۵. کتابخانه درگاه عالیہ مهدویه، پالن پور، گجرات
۶. کتابخانه راجه محمودآباد، لکهنو، یوپی
۷. کتابخانه مدرسه و جامعه سلطانیه، لکهنو، یوپی
۸. کتابخانه راجه سید ابوجعفر، فیض آباد، یوپی
۹. کتابخانه ناصریه (آل عباقت)، لکهنو، یوپی
۱۰. کتابخانه درگاه شاه ابوالخیر، دهلی
۱۱. کتابخانه ایوان غالب، دهلی نو
۱۲. کتابخانه انجمن ترقی اردو، دهلی نو
۱۳. کتابخانه ذاکر حسین، جامعه ملیہ اسلامیہ، دهلی نو
۱۴. کتابخانه محمد سعید، جامعه همدرد، دهلی نو
۱۵. کتابخانه مرکز جامعه همدرد، دهلی نو
۱۶. کتابخانه حکیم ظل الرحمن، علیگر، یوپی
۱۷. کتابخانه مرکز میکروفیلم نور، دهلی نو
۱۸. کتابخانه نواب مزمل الله خان، علیگر، یوپی
۱۹. کتابخانه آل باقرالعلوم، لکهنو، یوپی

۲. بخش تحقیقات:

برای استفاده بهینه محققین و دانش پژوهان از گنجینه‌ها و ذخائر علمی و فرهنگی هند و احیاء میراث مکتوب اندیشمندان این سرزمین بزرگ و حمایت و پشتیبانی از خدمات محققین و صاحب نظران در زمینه تاریخ تمدن و فرهنگ اسلامی در هند بخش تحقیقات این مرکز با همکاری اساتید دانشگاه‌ها و مراکز علمی و فرهنگی هند در دو زمینه تصحیح و ترتیب متون کهن و فهرست نگاری نسخ خطی فعالیت دارد.

(الف):

تحقیق و تصحیح

متونی که تاکنون توسط اساتید و محققین مرکز، تحقیق، تصحیح و مورد نقد و بررسی قرار گرفته است:

تاریخ محمدی - فارسی و عربی، تألیف: محمد رستم بن قباد حارثی بدخشی. این کتاب در دو جلد حاوی وفیات علما، فقها، رجال و شخصیت‌های برجسته اسلام از قرن اول تا قرن دوازدهم هجری به ترتیب حروف الفبا و ذکر مأخذ می‌باشد.

مطالب این کتاب برگزیده‌ای از ۱۵۰ اثر عربی و فارسی در زمینه‌های تاریخ و تذکره است و به قول علامه امتیاز علیخان عرشی: «دائرةالمعارفی است ذیقیمت و نفیس که وفیات چندین هزار اشخاص را داراست و می‌توان گفت از حیث جامعیت (محققین را) از بسیاری کتب تاریخ و تذکره مستغنی و بی‌نیاز می‌سازد».

نجوم السماء فی تراجم العلماء - فارسی، تألیف: میرزا محمد علی بن صادق کشمیری (سال تألیف ۱۲۸۶ هـ) از معدود تذکره‌هایی است که در آن به ذکر علمای شیعه در هند پرداخته است. مؤلف در این تذکره بیشتر به ذکر علما و بزرگان می‌پردازد که در تذکره‌ها و کتابهای رجالی دیگر نام آنان ذکر نگردیده است صاحب تذکره در زمانی اقدام به تألیف این اثر ارزشمند نموده که شهر لکنهو پایتخت حکومت آوده یکی از بزرگترین مراکز تشیع و مهد علوم آل محمد بوده است.

تاریخ شاه شجاعی - فارسی، تألیف: میر محمد معصوم بن حسن بن صالح مشتمل بر شرح احوال شاه شجاع (۱۰۲۵ - ۱۰۷۰ هـ) برادر و رقیب سرسخت اورنگ زیب محتوی وقایع مهم زندگی او به خصوص جنگهای وی با برادرانش داراشکوه و اورنگ زیب بر سر مسئله جانشینی شاهجهان است. مؤلف، این تاریخ را در سال ۱۰۷۰ هجری به رشته تحریر درآورده است.

زبدة الکلام فی مشاهیر الاسلام - اردو، تألیف: سید ذاکر حسین جعفر، حاوی شرح حال مختصر بیش از ۳۶۱۷ تن از مشاهیر صحابه، تابعین، مشایخ صوفیه، محدثین، مفسرین، فقها، ادبا، مورخین، حکما و اطبا است. در این اثر پس از ذکر اسم افراد به ترتیب حروف الفبایی، کنیه، نام پدر، شهرت، سال و محل تولد و وفات همراه با ذکر مشهورترین اثر مکتوب مشاهیر اسلام آمده است. این کتاب ضمیمه تاریخ

اسلام (جلد پنجم) در سال ۱۳۳۷ هجری قمری در دهلی به زبان اردو به چاپ رسیده است.

مآثر الامراء - فارسی، تذکره‌ای است در شرح حال پادشاهان، امرا، بزرگان و رجال سلسله تیموریان هند به ترتیب حروف تهجی از به تخت نشستن اکبر شاه (۹۶۷ هـ) تا سال ۱۱۵۵، ایامی که مؤلف فراغتی یافت و در کنج عزلت و انزوا به تألیف این اثر گرانقدر پرداخت. **مآثر الامراء** از جامع‌ترین تذکره‌های دوران صد ساله حکومت تیموریان در هند می‌باشد. این کتاب در سه جلد در سال ۱۱۹۲ هجری در «ایشیاتیک سوسایتی کلکته» به چاپ رسیده و دارای اغلاط فراوان است.

مرآت آفتاب نما - فارسی، تألیف: نواب عبدالرحمن ملقب به شاهنواز خان هاشمی دهلوی (۱۲۲۳ هـ) مؤلف، کتاب خود را در یک مقدمه و دو جلوه و خاتمه ترتیب داده است. مقدمه در فضیلت تاریخ در نه تجلی:

۱. آفرینش، ۲. پیامبران، ۳. پیامبران اسلام و اهل بیت و خلفا، ۴. تذکره صوفیان، علما، خطاطان و صاحبان فرق باطله مانند مداریان و جلالیان، ۵. پادشاهان، ۶. احوال تیموریان و وزرا و نغمه پردازان، ۷. ارکان دولت و امیران تیموریان در هند به صورت الفبایی، ۸. مخترعات حکما، سلاطین و امیران، ۹. واضعین علم موسیقی. جلوه دوم جغرافیا در هشت تجلی، هر تجلی در یک اقلیم از هفت اقلیم و خاتمه در شگفتیهای جهان.

تذکره شمع انجمن - فارسی، تألیف: نواب صدیق حسن خان قنوجی، تذکره‌ای است مشتمل بر شرح احوال ۹۷۸ شاعر متقدم و متأخر ایرانی و هندی و شعرای همعصر مؤلف، مؤلف در تذکره خود به ذکر شعرایی می‌پردازد که قبل از وی در هیچ یک از تذکره‌ها نامی از آنان برده نشده است. شمع انجمن در سال ۱۲۹۳ هجری قمری در مطبعة شاهجهانی بهوپال چاپ شده است. نظر به اهمیت این تذکره و وجود اغلاط چاپی فراوان، اقدام به اضافات، تصحیح و تجدید چاپ آن گردید.

پادشاهنامه (شاهجهان نامه) - فارسی، سرگذشت رویدادهای شهاب‌الدین محمد شاهجهان از آغاز پادشاهی به سال ۱۰۳۷ تا ۱۰۶۷ هجری، آخرین روزهای زندگی اوست. شرح وقایع بیست ساله اول در دو دوره ده ساله اول و ده ساله دوم تا سال ۱۰۵۷ هجری در دو جلد توسط

عبدالحمید لاهوری نگاشته شده و پس از درگذشت وی محمد وارث، تاریخ وقایع ده ساله آخر زندگی شاهجهان را به رشته تحریر درآورده است.

معراج العقول فی شرح دعاء المشلول (جلد اول) - عربی، اثر علامه سید مرتضی نونهری، از حکمای برجسته قرن چهاردهم هند. شرحی است بر اسماء الحسنی با نثری زیبا، حاوی نکات عرفانی و فلسفی در شرح دعاء مشلول که جلد اول آن در زمان حیات مؤلف به خط نستعلیق در مطبعه کانپور در سال ۱۹۱۴ میلادی به چاپ رسیده و دارای اغلاط فراوان است.

تاریخ بابری - فارسی تألیف زین الدین خوافی مورخ رسمی دربار بابر شاه گورگانی است. محتویات این کتاب شامل وقایع و حوادث تاریخی، از حمله پنجم بابر به هند (۹۳۱ هـ) که منجر به فتح و استقرار سلسله تیموریان هند شد تا پایان دوره بابری (۹۳۷ هـ) است و متضمن حوادث مهم زندگانی بابر در هند از قبیل شکست دادن سلطان ابراهیم لودی در جنگ پانی پت و ظفر یافتن وی بر راجپوتان سرسخت در جنگ کنواکه و امثال آنها می باشد. با توجه به اینکه مؤلف همواره در سفر و حضر با بابر بوده و این اثر را در سال (۹۳۶ هـ) نگاشته، از منابع دست اول و مورد اعتماد تاریخ سرسلسله تیموریان هند محسوب می شود.

اتحاف ذوی اللباب بشوارد لب اللباب - عربی، تألیف: سید رضی الدین بن محمد بن علی بن حیدر بن محمد ابن نجم الموسوی العاملی است. مؤلف در این کتاب کوشیده تا انسابی که در کتاب *الانساب* و سیوطی در *لب اللباب* نیامده است را جمع آوری نماید. نسخه مورد تحقق به خط مؤلف است که در سال ۱۱۲۴ هجری از تألیف آن فراغت یافته است. نظر به اهمیت و جامعیت این اثر ارزنده، با مراجعه به مآخذ و منابع مورد استفاده مؤلف اقدام به تصحیح و ترتیب آن گردید.

(ب)

فهرست نگاری:

بخش فهرست نگاری مرکز در دوزمینه فهرست میکروفیلم های موجود در مرکز و فهرست نسخه های خطی کتابخانه ها و مراکز حفظ و نگهداری نسخ خطی فعالیت دارد. علاوه بر فهرست میکروفیلم های انتشار یافته توسط

این مرکز، فهرست میکروفیلم ها و نسخه های خطی کتابخانه های زیر آماده چاپ و انتشار می باشد.

فهرست میکروفیلم نسخه های خطی کتابخانه ایوان غالب، فارسی و عربی، دهلی نو، تعداد صفحه: ۵۶، تعداد میکروفیلم کتاب: ۱۲۰.

فهرست میکروفیلم نسخه های خطی کتابخانه محمد سعید، جامعه همدرد، (جلد اول). فارسی و عربی، تعداد صفحه: ۱۲۳، تعداد میکروفیلم کتاب: ۵۸۸.

فهرست میکروفیلم نسخه های خطی کتابخانه جامعه همدرد، (جلد دوم) فارسی و عربی، دهلی نو، تعداد صفحه: ۱۵۰، تعداد میکروفیلم کتاب: ۲۶۲.

فهرست نسخه های خطی کتابخانه ندیریه، جامعه همدرد، فارسی و عربی، دهلی نو، تعداد صفحه: ۱۰۰، تعداد کتاب: ۲۷۸.

فهرست میکروفیلم نسخه های خطی کتابخانه انجمن ترقی اردو، فارسی و عربی، دهلی نو، تعداد صفحه: ۴۶۲، تعداد میکروفیلم کتاب: ۴۸۴.

فهرست میکروفیلم نسخه های خطی کتابخانه راجه محمود آباد، لکهنو، فارسی و عربی، مرکز میکروفیلم نور، تعداد صفحه: ۵۱، تعداد میکروفیلم کتاب: ۸۵.

فهرست میکروفیلم نسخه های خطی کتابخانه مرکز میکروفیلم نور، فارسی و عربی، دهلی نو، تعداد صفحه: ۷۱۶، تعداد میکروفیلم کتاب: ۶۴۵.

فهرست میکروفیلم نسخه های خطی فارسی کتابخانه ذاکر حسین، جامعه ملیه اسلامی، دهلی نو، تعداد صفحه: ۱۲۸، تعداد میکروفیلم کتاب: ۸۴۲.

فهرست میکروفیلم نسخه های خطی کتابخانه ناصریه، لکهنو، فارسی و عربی، مرکز میکروفیلم نور، دهلی نو، تعداد صفحه: ۶۰۲، تعداد میکروفیلم کتاب: ۴۷۵.

فهرست نسخه های خطی کتابخانه ممتاز العلماء، لکهنو، سیدعلی نقوی، فارسی و عربی، تعداد صفحه: ۶۰۰، تعداد نسخه: ۱۲۰۰.

فهرست نسخه های خطی کتابخانه مدرسه الواعظین، لکهنو، فارسی و عربی، تعداد صفحه: ۱۸۰، تعداد نسخه: ۳۰۰.

فهرست نسخه های چاپ سنگی مرکز میکروفیلم نور، فارسی، عربی و اردو.

فهرست میکروفیلم نسخه های خطی کتابخانه مزمل

الله خان، علیگر، فارسی، تعداد صفحه: ۱۳، تعداد میکروفیلم کتاب: ۳۹. این فهارس به انگلیسی هم ترجمه شده است.

انتشارات: فارسی / اردو / عربی

فهرست نسخه‌های خطی فارسی کتابخانه رضا رامپور (جلد اول) مرکز میکروفیلم نور، فارسی، ۱۳۷۶ دهلی نو، با همکاری کتابخانه رضا رامپور.

فهرست نسخه‌های خطی فارسی کتابخانه رضا رامپور (جلد دوم) مرکز میکروفیلم نور، فارسی، ۱۳۷۷ دهلی نو، با همکاری کتابخانه رضا رامپور.

فهرست نسخه‌های خطی فارسی کتابخانه رضا رامپور (جلد سوم) مرکز میکروفیلم نور، فارسی، ۱۳۷۹ دهلی نو، با همکاری کتابخانه رضا رامپور.

وجوه القرآن، ابو عبدالرحمن اسماعیل بن احمد الحیری النیشابوری الشافعی، عربی، قرن پنجم، ۱۳۷۹ مشهد، بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی.

المقصد الجلی فی مسند العلی، عین الحیدر کاکوری، اردو، عربی، ۱۳۸۰ دهلی نو.

مناقب المرتضی من مواهب المصطفی، حافظ شاه محمد حیدر کاکوری، اردو، عربی، ۱۳۷۹، دهلی نو، تجدید چاپ.

احسن الانتخاب فی ذکر معیشت سیدنا ابی تراب، حافظ شاه محمد حیدر کاکوری، اردو، عربی، ۱۳۷۹ دهلی نو، تجدید چاپ.

خصائص مرتضوی، حافظ ابو عبدالرحمن احمد بن شعیب نسائی، اردو، عربی، ترجمه شاه محمد انور کشمیری، ۱۳۷۹ دهلی نو، تجدید چاپ.

مولود کعبه، عین الحیدر علوی کاکوری اردو، ۱۳۷۹ دهلی نو.

عبرت نامه، دکتر خورشید فاطمه حسینی فارسی، ۱۳۸۲، دهلی نو.

حیات و کارنامه قاضی نورالله شوشتیری به سه زبان اردو، هندی و انگلیسی پرفسور عزیزالدین حسین، ۱۳۸۰، مرکز میکروفیلم نور.

فهرست میکروفیلم نسخه‌های خطی

کتابخانه مولانا آزاد، دانشگاه اسلامی علیگر، (جلد اول) فارسی و عربی، ۱۳۷۹، مرکز میکروفیلم نور، با همکاری دانشگاه اسلامی علیگر.

فهرست میکروفیلم نسخه‌های خطی کتابخانه مولانا آزاد، دانشگاه اسلامی علیگر، (جلد دوم) فارسی و عربی، ۱۳۷۹، مرکز میکروفیلم نور، با همکاری دانشگاه اسلامی علیگر.

فهرست میکروفیلم نسخه‌های خطی کتابخانه‌های گجرات، درگاه پیر محمد شاه، درگاه عالیہ چشتیه، درگاه عالیہ مهدویه، فارسی و عربی، ۱۳۷۹، مرکز میکروفیلم نور.

فهرست میکروفیلم نسخه‌های خطی کتابخانه حکیم ظل الرحمن، مرکز میکروفیلم نور، فارسی و عربی، ۱۳۸۰، مرکز میکروفیلم نور، دهلی نو.

چگونگی استفاده از امکانات مرکز:

مراکز علمی و فرهنگی و مؤسسات تحقیقاتی و محققان و پژوهشگران برای دستیابی به منابع علوم اسلامی و اطلاع درباره کتابخانه‌ها و مراکز علمی و فرهنگی سرزمین هند، می‌توانند از طریق شبکه اینترنت به آدرس: (www.noormicrofilmindia.com) با این مرکز در تماس باشند.

بعد از مرمت

قبل از مرمت

